

STORTINGET

Representantforslag 41 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Marian Hussein og Kathy Lie

Dokument 8:41 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Marian Hussein og Kathy Lie om styrking av barnehusene – helhetlig ivaretagelse og oppfølging av barn i saker om vold og seksuelle overgrep

Til Stortinget

Bakgrunn

Barnehusmodellen ble implementert i Norge fra 2007 og er den viktigste reformen i nyere tid for barn som har opplevd vold og overgrep. Essensen i barnehusene er at barnas behov står i sentrum – de skal bli avhørt i barnevennlige omgivelser, på en måte som er bedre tilrettelagt enn vanlige avhør. I tillegg skal barnehusene sikre en helhetlig oppfølging ut over straffesporet. Barnehusenes viktigste kjennetegn og suksessfaktor er altså det doble samfunnsoppdraget: Det jobbes både med et politi- og etterforskningsspor og med et oppfølgings- og behandlingsspor. Også i europeisk og internasjonal sammenheng trekkes barnehusene frem som en lovende praksis for å ivareta barns rettssikkerhet på deres premisser.

Det finnes i dag barnehus i alle landets regioner. Totalt er det 11 barnehus, hvorav tre har underavdelinger. Det jobbes også med opprettelse av et barnehus i Finnmark, særlig rettet mot samiske barn og unge.

En evaluering utført av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) i 2021 viser til at

«barnehusene fremstår som et viktig, høykompetent og godt innarbeidet tilbud til barn og unge i politianmeldte saker om vold og overgrep».

Evalueringen peker samtidig på at det har utviklet seg en straffesaksdominans som kan bidra til å underminere barnehusmodellen som et helhetlig og samordnet tilbud. Kjernen i barnehusenes arbeid er at de skal binde sammen politiets etterforskning, medisinske undersøkelser og oppfølging fra det lokale hjelpeapparatet. Denne helhetlige måten å arbeide på er essensiell for å ivareta behovene til barn og sårbare voksne som har vært vitne til, eller blitt utsatt for, vold og overgrep.

Evalueringskonklusjon krever at det tas grep for å ivareta kjernen i barnehusenes arbeid. Da er det særlig fire tiltak forslagsstillerne vil fremheve som viktige.

Det må sikres stabil drift av barnehusene i alle regioner

Barnehusene har vært forankret i justissektoren og politiet siden de ble innført. Barnehusene fikk i en årrekke øremerkede midler. Disse midlene muliggjorde utviklingen av barnehusfaget på tvers av fagdisiplinene og sikret faglig oppdatering for barnehusene som kompetansehus. Ordningen med øremerkede midler er nå avvirket, og barnehusene har havnet langt ned i politiets organisasjonsstruktur uten råderett over eget budsjett. Flere barnehus opplever stramme økonomiske rammebetingelser. Dette fører til strengere prioritering og et tydelig fokus på å følge opp aktiviteter begrenset til den aktuelle straffesaken. Dette kan føre til at barn og unge ikke får den oppfølgingen de kan ha behov for når politiavhørene ved barnehusene er ferdig. Det kan også føre til ulik kvalitet i tilbudet for barn i ulike regioner.

Målgruppen og sakstypene må utvides

Da barnehusene ble etablert, ble det bestemt at det kun er anmeldte saker som skal være barnehussaker. Barnehusenes målgruppe følges derfor av bestemmelsene om tilrettelagte avhør i straffeprosessloven § 239 og i retningslinjene for barnehusene. Begge steder fremkommer det at det skal tas tilrettelagt avhør av barn og unge opp til 16 år som kan ha vært utsatt for, eller vitne til, seksuallovbrudd, kjønnslemlestelse, mishandling i nære relasjoner, drap og kroppsskade. Tilrettelagte avhør gjør at sårbare barn blir skjermet mot belastningen det innebærer å skulle avgi forklaring i retten, hvor et opptak vises isteden.

Tilrettelagte avhør kan imidlertid benyttes ved avhør av barn mellom 16 og 18 år i saker som gjelder incest, søskenincest og seksuell omgang med andre nærstående. For disse straffebudene er det altså gjort unntak fra den generelle aldersgrensen på 16 år. Forslagsstillerne mener aldersgrensen bør utvides, slik at alle barn mellom 16 og 18 år under de nevnte straffebudene over kan få rett til tilrettelagt avhør på lik linje med andre barn.

Forslagsstillerne viser videre til at det i dag er store mangler i tilbudet til barn og unge som utøver skadelig seksuell atferd (SSA). Selv om barnehusene tilrettelegger flere slike avhør i året, er ikke unge med såkalt problematisk eller skadelig seksuell atferd formelt innenfor barnehusenes mandat. Å sikre en god oppfølging av denne gruppen er viktig for å hjelpe utsatte barn som av ulike årsaker har blitt utøvere, og deres familier, samt for å forebygge en videre negativ utvikling hos barnet.

Til sist støtter forslagsstillerne konklusjonen i evalueringen utført av NOVA om at målgruppen til barnehusene utvides til å gjelde mistenkte barn, i utgangspunktet innenfor de lovbruddstyper som gjelder for utsatte. Barn mistenkt for straffbare handlinger har også behov for særskilt tilrettelegging som følge av at de er barn, og mange av dem har dessuten erfaring som utsatte. I tillegg kan det å fange dem opp tidlig med tanke på behandling forebygge vold og overgrep i fremtiden. Et tilleggsargument er at medisinsk undersøkelse kan være av viktighet for både straffesaken og barnet. Barneombudet har også løftet dette frem i sitt innspill til en ny stortingsmelding om ungdomskriminalitet.

Oppfølging og behandling må styrkes

Barnehusets mandat knyttet til koordinering, oppfølging og behandling har ikke en tilsvarende forankring i lovverk som tilrettelagt avhør og er kun regulert gjennom Felles retningslinjer for Statens barnehus. Slik situasjonen har vært over tid, får juridiske problemstillinger og fagutvikling knyttet til tilrettelagte avhør og straffesakssporet mer oppmerksomhet enn avklaringer knyttet til helse og barnefaglige spørsmål. Dette betyr at

mange ikke får den helhetlige hjelpen de hadde trengt. Det er derfor nødvendig å gjennomgå forskernes anbefalinger og fremme forslag om lovendringer som tydeliggjør at helsehjelp og psykososial oppfølging må bli en rettighet for dem som benytter barnehusene, samt at oppfølgingsarbeidet i statens barnehus blir regulert tydeligere enn i dag, slik at det sikres et enhetlig tilbud i hele landet.

Evaluering av tilbud til voksne psykisk utviklingshemmede

Forslagsstillerne viser til at de to evalueringsrapportene om barnehusene fra 2012 og 2021 i liten grad belyste barnehusenes tilbud til, og ivaretagelse av, voksne psykisk utviklingshemmede, dette til tross for at det fra 2016 til 2019 var gjennomført mellom 131 og 157 tilrettelagte avhør hvert år, altså til sammen langt over 500 avhør med psykisk utviklingshemmede.

Ifølge forskerne bak rapportene var bakgrunnen for at voksne psykisk utviklingshemmede ikke var inkludert, at det var en begrenset økonomisk ramme for evalueringen. Å ivareta rettssikkerheten til psykisk utviklingshemmede og personer med tilsvarende funksjonsnedsettelser er viktig, og det er behov for mer kunnskap om både avhørene og straffesakssporet, men også om hvordan barnehusene arbeider med oppfølgingen av sårbare voksne i etterkant av avhør, og hvordan sårbare voksne selv opplever denne oppfølgingen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen innføre tiltak for å sikre stabil drift av statens barnehus over hele landet.
2. Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen til barnehusene til å gjelde mistenkte barn, innenfor de lovbruddstyper som gjelder for utsatte.
3. Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen til barnehusene til å gjelde barn og unge som utøver skadelig seksuell atferd (SSA).
4. Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen til barnehusene slik at også barn mellom 16 og 18 år kan få tilrettelagte avhør, på lik linje med andre barn.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovendringer som tydeliggjør at helsehjelp og psykososial oppfølging må bli en rettighet for dem som benytter barnehusene.
6. Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak eller fremme forslag om en mer tydelig regulering av

oppfølgingsarbeidet i statens barnehus, slik at man sikrer et mer enhetlig tilbud i hele landet.

7. Stortinget ber regjeringen om å evaluere tjenestene barnehusene gir til voksne psykisk utviklingshem-

mede, og eventuelt komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak basert på evalueringen.

17. november 2022

Andreas Sjalg Unneland

Marian Hussein

Kathy Lie

